

Verlag symposium Winterstamps 27+28 februari 2026:
Sociale Filatelie: verruiming, verjonging of vervuiling.

Aanwezig: 55 filatelisten.

Hieronder verslag van de drie presentaties en de discussie erover.

John Dehé vindt het een verruiming.

Hij beleeft veel plezier aan met name de open filatelie waar hij niet filatelistische elementen in kan brengen die nauw verbonden zijn met de filatelistische elementen. Dat spreekt meer mensen aan dan alleen filatelisten en hij kan het verhaal completer vertellen dan met alleen filatelistische elementen. Open Filatelie staat steeds meer in de belangstelling, hier op Winterstamps is ook een verzameling te zien.

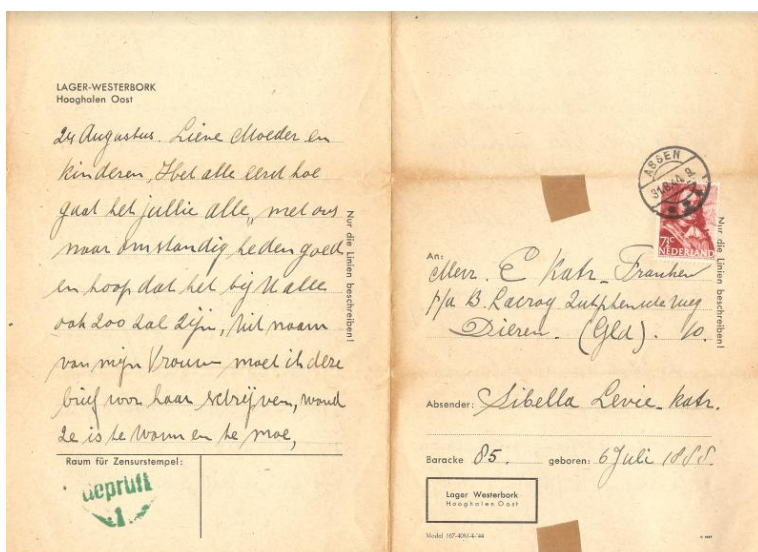
Hieronder zijn verhaal.

Eigenlijk was ik een beetje verbaasd dat ik gevraagd werd om hier een antwoord te geven op de vraag of Sociale Filatelie een verdieping voor onze hobby betekent. Ik zou zeggen: ja natuurlijk, maar dan wordt het misschien wel een hele korte presentatie. Ik ben benieuwd hoe de derde spreker van vanavond het met mij oneens is.

Ik denk dat Sociale Filatelie zeker een verrijking kan zijn, maar het is de vraag of je er nieuwe verzamelaars mee trekt. De verzamelingen die ik ken in deze tak van sport zijn zeer gespecialiseerde collecties waarin flink geïnvesteerd is, ook financieel.

Ik denk aan de collectie van Tim Gale over Arnhem in de Tweede Wereldoorlog en natuurlijk aan het vuistdikke boek van twee Costerus-ridders, Kees Adema en Jeffrey Groeneveld. In The Paper Trail worden veel bijzondere verhalen verteld. Een daarvan gaat over 25 joodse Nederlanders die in de Tweede Wereldoorlog ons land konden ontvluchten in ruil voor een schilderij van Rembrandt. Het verhaal van die vlucht wordt in een boek van Robert Lemm (Eén Rembrandt voor 25 levens) beschreven en in The Paper Trail nader uitgewerkt.

Ik schreef daarover vijf jaar geleden in het clubblad van de PPRC (Purmerendse Postzegel Ruil Club) en dat kreeg een heel bijzonder vervolg toen een van de hoofdrolspelers in het vluchtverhaal op internet mijn stukje gevonden had, David Cohen, 89 jaar oud. Het verhaal had hem emotioneel geraakt. Een afgebeelde Westerbork-brief was gericht aan zijn grootmoeder.

Toevallig bezat ik (John Dehé) een brief aan dezelfde geadresseerde. We hebben een afspraak gemaakt en ik heb hem mijn brief geschonken met een aantal kopieën van andere brieven die ik van Jeffrey kreeg. Hij was verbaasd. Hij had ze nog nooit gezien en vertelde me ook dat de geschiedenis hem nog dagelijks bezighield. Maar als het gaat om verdieping en uitbreiding van ons terrein zie ik vooral mogelijkheden in de Open Filatelie. Je hebt daar bovendien de kans om er elementen van Sociale Filatelie aan op te hangen. Ik zal daar straks wat voorbeelden van geven. Bij de Open Filatelie gaat het erom dat je een verhaal vertelt aan de hand van filatelistische en niet-filatelistische elementen. De verhouding tussen die twee moet ongeveer 50-50 zijn. (Opmerking WS: Mag maximaal 50% niet filatelistisch zijn) Ik heb dat gedaan met een verhaal over de Nederlandse neutraliteit in de Eerste Wereldoorlog: Buiten Schot. De jury vond het mooi en gaf twee keer op de Postex een hoge bekroning. Daarbij kreeg ik veel complimenten van bezoekers aan de tentoonstelling. Voor mij gold vooral het plezier in het samenstellen van de collectie. Het zoeken naar materiaal dat het filatelistische materiaal aanvult en verdieping in het verhaal brengt. Van Open Filatelie leer je zelf enorm veel. Ik laat een blad zien dat ik zelf een van de aardigste vind. De Eerste Wereldoorlog zorgde voor een enorme ontwrichting van de Nederlandse economie, de handel stagneerde, schepen werden in beslag genomen, liepen op mijnen of werden getorpedeerd. Voedsel werd schaars. Er braken voedselrellen uit en Troelstra kondigde zelfs de revolutie aan. De dreiging van oorlog was al genoeg voor een run op de banken. Mensen haalden hun geld van de bank en hielden hun zilvergeld vast.

4.1 FINANCIËLE ONZEKERHEID

Stagnatie geldomloop

Toen de oorlogsdreiging echt actueel werd, verloren veel burgers het vertrouwen in de banken.

Een verstandig huisvader brengt zijn spaargeld naar de bank....

.... dat is ook veiliger, want de kans om thuis beroofd te worden, is altijd aanwezig. Russisch postwaardestuk

Russische postzegel gebruikt als noodgegeld.

Zilveren gulden, 1914

De geldomloop stagneerde doordat mensen hun zilvergeld vasthielden. Verschillende gemeentes en provincies gaven noodgegeld uit om de schaarste aan muntgeld op te vangen.

AMSTERDAM 78 45

NEDERLAND *5 CENT 754

NE ДЕРЖИ ДЕНЕГ ДОМА,

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА

CARTE POSTALE

БЕРЛИН

ВЕРДИНСКИЕ ПУГА

Копия Норм

А. Кувш. Майор

ХРАНИ ИХ В СБЕРКАССЕ

Серие C No. 03579

De Gemeente AMSTERDAM verbindt zich dezen betalingsbon, groot

ÉÉN GULDEN

in te wisselen tegen geld.

Inwisseling geschiedt alléén, indien de bon gelijktijdig met andere wordt aangeboden, tot een bedrag dat in bankpapier betaalbaar is.

Het recht op inwisseling vervalt den 31ste Augustus 1914.

Burgemeester en Wethouder van Amsterdam,

A. Meert. O. Deinum

N.B. Deze Bon is tot zijn volle waarde door bankpapier gedekt.

U ziet op dit blad een combinatie van filatelistische en niet-filatelistische elementen: een frankeermachinestempel, een Russisch postwaardestuk, een zilveren gulden uit 1914 en noodgeld van de stad Amsterdam.

Het mooie van Open Filatelie is dat je al onderzoekend steeds nieuwe ontdekkingen doet.

De Stelling van Amsterdam was een belangrijk onderdeel van de Nederlandse verdediging. Ik woon in de Beemster en heb maar liefst vijf forten in mijn achtertuin. De kaart die ik laat zien is een soort stafkaart op linnen en het aardige is dat het een Duitse stafkaart is, uit 1908. De geheimen van onze verdediging waren al keurig in kaart gebracht. Ik vond er een passende sluitzegel bij en ook nog twee Duitsers die door een verrekijker loeren. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat deze twee Duitsers naar een paardenrace kijken.

Als je een oorlog wilt laten zien in een filatelistisch verhaal heb je weinig aan de postzegels van de gewone postdiensten. Die laten over het algemeen geen narigheid zien. Maar prentbriefkaarten bieden een andere invalshoek. Die maken de vijand zwart of belachelijk of verheerlijken de eigen successen.

In een verzameling Open Filatelie kun je die prachtig gebruiken, maar je moet wel oppassen: prentbriefkaarten gelden als niet-filatelistisch, hoewel er FIP en Fepa-

reglementen voor zijn opgesteld. Dat is een beetje raar. (Opmerking WS: De voorzijde geldt als niet filatelistisch, de adreszijde, mits verzonden, wel)

Ik had u een overstapje naar Sociale Filatelie beloofd. Op dit moment ben ik ook bezig met een verzameling over de Boerenoorlog, uiteraard in de klasse Open Filatelie.

In die oorlog streden in Zuid-Afrika de Boeren, nazaten van de eerste Nederlandse kolonisten van Kaap de Goede Hoop tegen de Britten. Die hadden het daar vanaf het begin van de 19e eeuw voor het zeggen.

Die Boeren trokken weg naar gebieden waar ze geen last van de Britten hadden en stichtten daar halverwege de 19e eeuw twee Republieken, Oranje Vrijstaat en Transvaal. Aanvankelijk lieten de Engelsen de Boerenrepublieken redelijk met rust, maar dat veranderde toen er goud en diamanten gevonden werden. Daar kwam heibel van.

Dat verhaal biedt alle ruimte voor Open Filatelie, maar ook voor de Sociale Filatelie. In de Boerenoorlog speelde Paul Kruger een belangrijke rol. Er zijn tientallen prentbriefkaarten, prenten en prachtige verhalen over die rol, maar het aantal postzegels is beperkt. Daar ligt een uitdaging.

Kruger was een hork, altijd slecht gekleed, met een lak aan conventies en protocol. Zwaar gelovig, de Statenbijbel was het enige boek dat voor hem telde. De Engelsen hadden een hekel aan hem, ook door zijn uiterlijk. Maar de jonge prinses Wilhelmina bewonderde hem en de zaak van de Boeren.

Gelukkig had Kruger een juridisch adviseur die heel wat plooiën voor hem wist glad te strijken: Willem Leyds. Martin Bossenbroek schreef een prachtig boek over de Boerenoorlog en daarin wordt de relatie tussen Kruger en Leyds prachtig uitgewerkt.

Ik ga even onder de duiven van Michael Brekelmans schieten. Hij gaf van sociale filatelie de volgende omschrijving: "... het verzamelen en onderzoeken van poststukken waarbij de nadruk niet op de traditionele aspecten ligt, maar vooral op de geadresseerde, de afzender en de tekst. Wie waren zij, wat schreven ze en hoe kunnen we dat in de context van een bepaalde periode zien."

Ik laat een brief zien die gericht is aan Leyds. Die brief ging vergezeld van een krantenartikel en leent zich uitstekend om het verhaal van Kruger en Leyds te vertellen. De brief is ook filatelistisch zeker de moeite waard, tarief, stempels, zegel. Maar daar hoef je bij Sociale Filatelie niet de nadruk op te leggen.

En als je goed kijkt staat er op het omslag ook genoteerd waar het meegestuurde krantenartikel over gaat: Runderpest- en als je je daarin verdiept, beland je op een zeer interessant zijpad.

Vanaf de jaren 80 van de negentiende eeuw werd heel Afrika getroffen door uitbraken van deze ziekte. Het was een virusziekte die uit India naar Afrika overgebracht was en daar veel schade aanrichtte onder de veestapels, maar ook inheemse hoefdieren trof. In de kranten van toen –zie Delpher – zijn daar veel berichten over te vinden en een van die berichten werd ongetwijfeld aan Leyds gestuurd. In het jaar van deze brief werd er in Pretoria een groot congres georganiseerd waarop specialisten spraken over mogelijke oorzaken en bestrijding.

Het wordt nog interessanter als je leest dat Transvaal en Oranje Vrijstaat in hetzelfde jaar getroffen werden door sprinkhanenplagen en droogte. Kruger en Leyds streden niet alleen tegen de Britten, maar ook tegen ziektes en insecten. De bijbelvaste Kruger heeft er ongetwijfeld de plagen van Egypte in herkend.

Misschien zijn de meest interessante poststukken wel de brieven en kaarten van en naar gevangen genomen Boerenstrijders. Ze lenen zich prima voor uitzoekwerk en spannende verhalen en maken de stap van Open Filatelie naar Sociale Filatelie erg klein.

Boeren die door de Britten krijgsgevangen waren gemaakt, werden in kampen in Zuid-Afrika ondergebracht, maar het grootste deel werd getransporteerd naar de uithoeken van hun wereldrijk. Naar India, Ceylon, Bermuda, St. Helena.

De brieven lenen zich goed voor een uitleg van de Britse censuur, maar ook voor een onderzoek naar de identiteit van de geadresseerden. Op internet te raadplegen databases bevatten een schat aan gegevens. Ze vermelden de leeftijden van de gevangenen, hun geboorteplaats en de plaats waar ze gevangen werden genomen, met de datum erbij.

Ten slotte laat ik een poststuk zien vanuit het Diyatalawakamp op Ceylon naar Nederland, gescoord in de veiling van René Hillesum. Er zat ook allerlei documentatie bij, maar die heb ik nog niet kunnen linken aan de namen op de kaart. Hij past uitstekend in een verzameling Open Filatelie, maar biedt ook alle ruimte voor een onderzoek naar de afzender en de kampen op Bermuda. Sociale Filatelie dus. Leuk, spannend en leerzaam en een verdieping van onze hobby.

Michael Brekelmans vindt het verjonging

Sociale Filatelie is een bijzondere tak van de filatelie waarbij de nadruk niet ligt op de postzegels, maar vooral op het verhaal erachter: de menselijke, maatschappelijke en historische aspecten van poststukken.

Men onderzoekt bijvoorbeeld wie de afzender en ontvanger waren, de omstandigheden waarin de brief werd gestuurd, en wat dat zegt over het tijdsbeeld.

Stelling:

Sociale Filatelie kan beschouwd worden als de jongste loot aan de stam van de filatelie.

De term 'sociale filatelie' is officieel geïntroduceerd in de jaren tachtig van de twintigste eeuw. De Fédération Internationale de Philatélie (FIP) nam de categorie in 1988 op als aparte klasse binnen internationale tentoonstellingen. Sindsdien heeft sociale filatelie een vaste plek verworven binnen de verzamelwereld, waar het steeds meer liefhebbers trekt die geïnteresseerd zijn in het menselijke verhaal achter de post.

Bron: AI

Dan volgen enkele voorbeelden waarvan een paar in dit verslag.

Wie was August Philips? Advocaat en deken van de orde van advocaten te Amsterdam, broer van de bankier Philips, oom van de oprichters van het Philips concern, neef van Karl Marx...

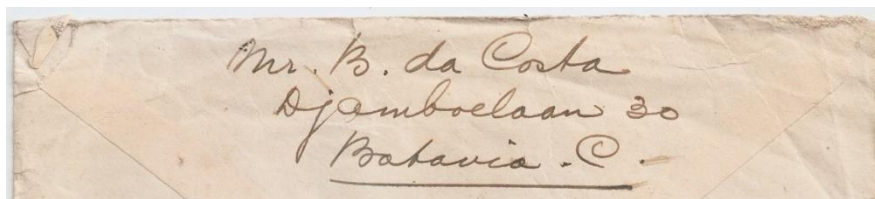
Wat een tegenstrijdigheden binnen één familie!

Wie een thematische tentoonstelling over Philips maakt vindt dit vast een leuk stuk.

Hoe die familiebanden in elkaar zaten is meer iets voor de Sociale Filatelie.

Na de oorlog werd vanuit Nederlands-Indië de nodige post naar Nederland verzonden, op zoek naar oude bekenden. In dit geval een brief van een ex-krijgsgevangene Da Costa, op 31 december 1945 verzonden vanuit Batavia naar Amsterdam. Per adres Nederlands Rode Kruis. De toelichting bij de naam van de geadresseerde zegt al genoeg.

Haagsche courant 19-05-1937

van PRAAGH, Selma

ANBENIL 7/86188
135/600781 IB 27973
J-103815

K^{ing} N. Keizersgr. 110 Amsterdam
24.5.21 Den Haag
Ned.

2e j. leerl.verpl. NIZ, N. K.gr. 110, 15.2.41
JR (JVvVV) Z 0336 2j. leerl.verpl.

Gesperrt wegens: Functie
Vroegere werkkring: 4j leerl. verpl.
Diploma's: MULO

Byzonderheden: liberaal
Alg. opmerkingen:

18 jul 42
J.R.
Woont thans: Kerklaan 70, Rijswijk (2-11)
Volgens opgave Bevolkingsoverzichte, Den Haag
Telefonisch d.d. 10/1/46 42

Wie zich verdiept in de achtergronden van de afzender en de geadresseerde moet in de bronnen duiken. Zoals de Japanse interneringskaarten, de Cartotheek van de Joodse Raad, Delpher en de gedigitaliseerde bronnen van de burgerlijke stand.

Da Costa zocht contact met Selma van Praag, zijn ex schoonzus. Hij was voor de oorlog met de handschoen met Selma's zus Marianne getrouwd, die ook naar Nederlands-Indië is gekomen, maar blijkbaar stante pede is teruggekeerd om met iemand anders te trouwen... over een echtscheiding heb ik echter niets kunnen vinden. Trouwen met de handschoen.... Interessant sociaal aspect.

Voor de een is dit een beschadigde zwerfbrief met enkelfrankering per luchtpost, goed gefrankeerd, met Nederlandse censuur.

Voor een ander is dit het begin van een zoektocht naar wie piloot B. Jongste was.

In ieder geval niet bestelbaar in Semarang, wellicht in Thailand als dwangarbeider aan het werk gezet.

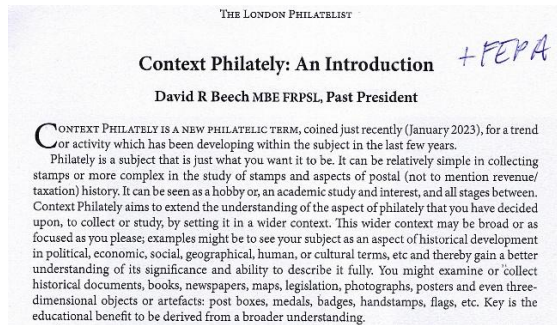
Is sociale filatelie maakwerk of maatwerk?

Het wordt pas sociale filatelie als je het uitzoekt!

Jan Heijs vindt het een vervuiling.

Hij speelt advocaat van de duivel en betoogt waarom Sociale Filatelie een vervuiling is. Pas als ook alle tegenargumenten mee zijn genomen om de ontwikkeling wordt Sociale Filatelie volwassen.

Vanaf 2021 volgt hij internationaal de ontwikkelingen ten aanzien van sociale filatelie en de publicaties erover. In diverse landen wordt erover gepubliceerd onder verschillende namen: Sociale Filatelie (NL) Social Philately (D), Context Philately (GB), en Philatelist as Social Historian (VS). In België, Frankrijk en Zwitserland wordt er niet over gepubliceerd.

Duitse, Amerikaanse en Engelse benamingen met sociale filatelie artikelen.

De laatste jaren zijn er veel publicaties op dit gebied maar geen van die publicaties gaat in op de nadelen:

- Filatelistische elementen als juiste tarieven en postroutes zakken weg of worden helemaal niet meer beschreven. Zoals in de reeks artikelen over Nieuw Guinea eind 2025.
- Hoe stellen juryleden vast dat de niet-filatelistische elementen echt zijn? Zijn er zo nodig keurmeesters voor deze elementen?

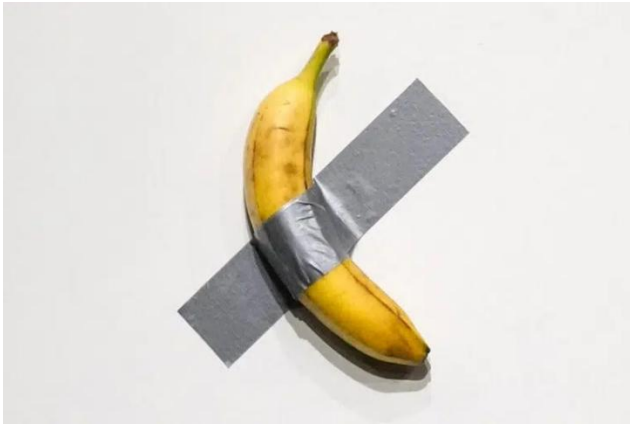
Verkoop cm2 voor nationaal monument
Op de Dam in een vlagstempel.

Certificaat van aankoop cm2 van de Dam. Echt????

- Een voorbeeld wordt genoemd van een artikel van vier pagina's dat als Sociale Filatelie gepresenteerd wordt en waarin alleen de inhoud van een aantal oude brieven aan een beroemd persoon beschreven wordt. Er is geen enkel filatelistisch element meer te zien.

- Door de verbreding naar niet-filatelistische elementen daalt de onderlinge verbinding tussen verzamelaars en kan de interesse ook verschuiven naar alleen de niet filatelistische elementen. Dat kan leiden tot minder leden.
- In de niet-filatelistische elementen kun je iets zeldzaams laten zien om het ontbreken van iets zeldzaams in het filatelistisch deel te compenseren. Zoals dit in een thematische verzameling over kunst.

Kunstwerk gemaakt van zelf gekochte materialen, Het getoonde moet immers je eigendom zijn. Prijs op internet: is verkocht voor \$ 120.000,-. Hoe te beoordelen????

Een beetje ver gezocht maar voldoet formeel m.i. wel aan de regels. (opmerking WS: iets mag 5 mm dik zijn, bolle kaders zijn er niet meer.)

De Sociale Filatelie is nog een jonge tak van sport die nog niet geheel uitgekristalliseerd is. Het biedt veel mogelijkheden om een breder publiek te bereiken. De tentoonstellingsregels lopen wel achter op deze ontwikkeling en zijn nog teveel alleen gericht op de "klassieke" filatelie.

Discussie.

Dan laait de discussie op in de zaal.

Vanuit een jurylid wordt vermeld dat de tentoonstellingsreglementen naar zijn mening al een hele tijd ruimte laten voor sociale filatelie.

Het valt in het FIP reglement onder de posthistorie categorie 2C: studie van historische sociale aspecten. Daar kunnen niet-filatelistische elementen (mits niet te overheersend), adressen en afzender betrokken worden in de historisch maatschappelijke achtergrond van poststukken.

Niet te verwarren met de Open Filatelie waar ook een reglement voor is dat maximaal 50% niet filatelistische elementen toe staat.

Men was het snel eens over het feit dat een artikel dat alleen over de inhoud van een aantal brieven gaat geen filatelie meer is. Max 50% filatelistische elementen wil ook zeggen minimaal 50% filatelie.

Het is ook geen verplichting om 50/50% filatelie-niet filatelie te hebben. Niet filatelie mag maximaal 50% zijn. Dus b.v. ook 70% filatelie om 30% niet filatelie.

Dat de samenhang tussen filatelisten weg kan ebben werd niet zo gezien. Als iemand meer aandacht aan de niet filatelistische elementen besteedt en uiteindelijk ervoor kiest om zich daar meer op te richten en minder, of niet meer, op de filatelie is dat iemands vrijheid en dat is niet erg.

Dan wordt betoogd dat de Sociale Filatelie net zo goed over postzegels kan gaan en niet alleen over posthistorie zonder dat het Open Filatelie is. Waarom staan bepaalde afbeeldingen op postzegels? Wat is de historie/maatschappelijke achtergrond ervan? Dat is ook sociale filatelie. Als voorbeelden worden genoemd de redenen waarom een bepaald persoon of onderwerp op een postzegel staat. In het blad van de Liechtenstein verzamelaars staat een compleet plan hoe je de maatschappelijke ontwikkeling van Liechtenstein op hun postzegels laat zien. Of een postzegel van Tsjechoslowakije waar onder de Duitse bezetting de landsnaam op een postzegel uit 1935, in 1939 opnieuw uitgegeven, ineens Tsjecho-Slowakije wordt omdat hij het land later in een Arisch en niet-Arisch deel splitst.

Betoogd wordt ook dat voor het niet filatelistisch deel bij de Open Filatelie de inzender goed moet onderbouwen waarom de niet filatelistische elementen het filatelistische deel ondersteunen en waarom deze elementen echt zijn. De jury hoeft dat niet te bepalen, de jury kan de inzender vragen om de echtheid aan te tonen. Dat gaat bij filatelistische elementen hetzelfde als bij niet filatelistische.

Conclusie:

De Sociale Filatelie wordt onder verschillende benamingen beoefend en dat laat zien dat deze jonge tak in ontwikkeling is. Het geeft bredere mogelijkheden een onderwerp uit te diepen en is ook voor niet filatelisten interessant waardoor er ook een bredere belangstelling ontstaat voor filatelie, mogelijk ook bij jongeren.

De FIP reglementen maken tentoonstellen met Sociale Filatelie mogelijk zowel onder posthistorie als onder Open Filatelie.

Door de nadelen van de Sociale Filatelie bij de ontwikkeling te betrekken kan deze volwassen worden en verder uitkristalliseren.

Hopelijk helpt de discussie van deze avond daarbij.

Het onderwerp voor het symposium op Winterstamps 2027 is: EXPOSEREN?????